põõsas. Selle Põhja-Eestis laialdunud ja Alpidest pärit oleva taime edelapoolne levimispiir läheb Tartumaal läbi Laiuse kihelkonna (seniajani kuni Kärdeni leitud).

III. Läänepoolset levimispiiri omab Tartumaal Nõo kihelkonnas roogheln (*Graphephorum arundinaceum* Asch.) — järvede ja jõgede kaldail kasvav kõrstaim.

IV. Loodepoolne levimispiir läheb läbi Tartumaa järgmisil taimil:

1. Takjas-varjulill (*Asperula aparine* Schott) on meie värv-varjulillele lähike taim, mis on pärit Aasiast ja mida leidub Eesti kaguosas kuni Tartuni.

2. Samuti tungib kagust kuni Tartuni keskmine mõõl (*Geum strictum* Ait.).

Mõnede taimeliikide levimise omapärasuse Tartumaal võiksime siduda ka aluspinna geoloogilise ehitusega. Vähem, põhja- ja loodepoolne maakonna osa kuulub siluuri paekivi alasse, suurem maakonna osa asub aga devooni liivakivil. Sellepärast leidubki maakonna esinimetatud alal sagedasti rohkesti taimi, mis on iseloomustavad üldse kodumaa siluuri aluspõhjale. Nii leidub Endla järve ja Kareda ümbruses mägitarna (*Carex montana* L.), lääne-lõhnheina (*Hierochloa australis* R. et Sch.), lemmelille (*Tofieldia calyculata* Wahlenb.), kärbesõit (*Ophrys muscifera* Huds.), taevassinist kuslapuud (*Lonicera coerulea* L.), soojumikat (*Saussurea alpina* DC. subsp. *esthonica* Kupffer). Maakonna lõunapoolses osas, devooni alal, tuleb neid taimeliike harva ja eranditena ette või nad puuduvad hoopis.

Olgu nimetatud ka siin, et Tartumaa seisvate ja voolavate vete tüübiline esindaja — vesikatk (*Helodea canadensis* R. et Mx.) — Lääne- ja Loode-Eestis puudub. Ta levimisala piirdub eeskätt Emajõe, Võhandu, Piusa ning mõnede Peipsi looderanniku jõgede jõgikondadega. Teatavasti toodi nimetatud taim 1836. a. P.-Ameerikast lirimaale, kust ta nobedasti üle terve Euroopa levis. Ameerikas esineb ta ühe- ja ka kahesugulisena, s. o. kahekojalisena, kuna isased ja emased õied eritaimil asuvad. Euroopas on levinud ainult emane taim, mille paljunemine sünnib ainult vegetatiivsel teel. Nimelt arenevad ka üksikud väikesed taimekillukesed kenadeks uusiks taimiks. Emajões on vesikatku märgatud esmalt 1905. a.

Mitmeti on taimede levimise peale, mitte ainult Tartumaal, vaid terves Eestis tunduvat mõju avaldanud aga juba 1806. a. asutatud Tartu Ülikooli Botaanika-aed. Nii on Siberis kodunenud väikese-õiene lemmalts (*Impatiens parviflora* DC.) juba 1852. a. Tartu Ülikooli Botaanika-aiast välja tunginud ja ilmub praegu varjuarmastava taimena suurel hulgal Tartu linnas ja selle ümbruses parkides ning aedades.

Ameerikast pärit olev ja Botaanika-aias alguses kultiveeritud võhikkakar (*Galinsoga parviflora* Cav.) on muutunud nüüd tüütavaks umbrohuks, mida siin-seal ka väljaspool aedu leidub.